

4 Noorte Hääle
11. I 1952

Ooper nõukogude noorte kangelaslikkusest

Suure Isamaasõja kangelaslik epopöa, nõukogude rahva kangelaslik võitlus ja võit vihatud vaenlase — saksa fašismi üle on leidnud ulatuslikku kajastust nõukogude kirjanduses ja kunstis. Meenutades võitlust, võitlejaid, kangelasi rindel, partisane ja töötajaid tagalas — kõigile neile on nõukogude kirjanikud, kunstnikud ja heliloojad pööranud üllisuurt tähelepanu, et oma teostes tõetruult kajastada nõukogude rahva patriotismi ja kangelaslikkust — pihiritust ustavust bolševike parteile ja seltsimees Stalinile. Suur ja tähtis osa selles kuulub kuulsusrikkale nõukogude noorsoole, — leninlikule komsomolile, kes Suure Isamaasõja võidukates lahingutes kattis oma võitluslipud kustumatu kuulsusega.

Üheks eredamaks näiteks nõukogude noorte heroismist on Krasnodoni põrandaaluse komsomoliorganisatsiooni kangelaslik võitlus fašistlike okupantide vastu Suure Isamaasõja pöevil oma kodulinnas. Sellele kuulsusrikkale võitlusele on nõukogude kirjanikud ja kunstnikud pühendanud palju teoseid, kajastades nendes Oleg Koševoi ja tema vaprate kaaslaste tulist kodumaa-armastust ja leppimatut viha saksa fašistide vastu.

Krasnodonlaste surematud kangelasteod elavad edasi nendes kunstiteostes ja vaimustavad lugejaid, kuulajaid ning vaatajaid veelgi suuremate saavutustega täitma oma ülesandeid kodumaa ees, oma ülesandeid kommunismi ülesehitamisel meie maal.

Sügava kaasaalamisega, sisemise uhkuse ja vihaga jälgisid Donbassi kaevurid Meituse ooperit „Noor kaardivägi“ Donbassi suurimas — Stalino ooperiteatris. Paljud kuulajaist mäletavad Donbassi kuulsusrikkast võitlust ja vabastamist, mäletavad kangelastegusid, mida sooritasid Krasnodoni noorkaardiväelased. Ooper haarab iga saalisviibijat — see on lugu nooruslikust võitlusest, jutustus tõelisest elust, tõelistest inimestest-kangelastest. Kuid see teos ei haara ainult Donbassi kaevureid. Nagu Fadejevi romaan, nii ka Meituse ooper on saanud liihikese aja jooksul

üldrahvalikuks aardeks, mis erutab iga nõukogude inimest. Suure patriootilise vaimustusega on Tallinna töötajad jälginud hiljuti lavale tulnud Meituse ooperi „Noor kaardivägi“ etendusil RAT „Estonias“. Iga saalisviibija elas sügavalt kaasa noorkaardiväelaste kangelaslikkusele, nende vankumatule kodumaa-armastusele, mis jäi lõpuni kindlaks ka raskeimais katsumustes. See teos on kangelashümniks leninlikule komsomolile ta osast Suures Isamaasõjas. Teatrisaalis istuvad Tallinna noored, kellest paljudel säravad rinnas komsomolimärgid, jälgides sügava sisemise uhkusega lugu kangelaslike krasnodonlaste leppimatust võitlusest saksa fašistide vastu. Patriootiline vaimustus särab nende silmis noorkaardiväelaste töotusestseenis. Näidendi lõppedes puhkeb saalis vaimustustorm, mis paisub veelgi jõulisemaks, kui eesriide uuesti avanemisel seisavad krasnodonlased vankumatul võitlussalgana oma kuulsusriikka punalipu all.

Meituse ooperi suurt mõjurikkust süvendab asjaolu, et igale nõukogude teatrikülastajale on tuttav ja lähedane Fadejevi teos. Ilmekaks näiteks sellest oli vääkene episood, mille elasin läbi teatrisaalis. Vaevalt kümneaastane tüdrukukene, kes istus emaga mu naabruses, sosistas suure sisemise erutuse ja kaasaalamisega emale ooperi üksik-tegelaste, noorkaardiväelaste lavale ilmumisel: „Ema, vaata, see patsidega tüdruk on Ulja Gromova“, „näed sa, nüüd tulid Sergei Tjulenin ja Valja, aga see on Oleg Koševoi“. Kõik see oli öeldud sügava sisemise uhkuse ja vaimustusega. Nõukogude noored on seadnud noorkaardiväelaste kangelaslikkuse juba varakult oma püüdluste, oma kodumaa-armastuse kustumatuks eeskujuks.

Meituse ooperi „Noor kaardivägi“ (Malõško libreto) muusika on paeluv oma meloodilisuse, rahvuslikkuse ja emotsionaalsusega. Ooperis esineb palju meeldejäätavaid laule ja ansambleid, mis täidavad kogu teose eredate ununenematute muljetega. Suurepärase avamäng, mis otsekohe aktiviseerib kuu-

lajat, iseloomustab selgelt ja lühidalt olukorda, mis meile avaneb lavalt. 1942. a. suvi, ärevad päevad vaenlase jõukudest ohustatud Krasnodonis. Proloogis ja esimeses vaatuses kohtame kõiki peategelasi. Peab märkima, et üldise olukorra õigesti tabamise kõrval ooperi ekspositsioon kannatab liigse kirevuse all, mida ei suutnud katta ka lavastaja hoolikas töö. Meeldejäätav on Olegi ja ema lahkumisstseen, millest õhkub ühteageu sügavat vastastikkust armastust ja arusaamist oma ülesannetest tekkinud olukorras.

Teine vaatus käsitleb noorkaardiväelaste organiseerumist. Unustamatult on helilooja poolt antud kuulus töotusestseen. Olegi mehine vanne kasvab vältja haaravaks töotuseansambliks, mis on kahtlematult üks parimaid saavutusi nõukogude ooperiloomingus üldse. Meie ees seisavad vaprad noorkaardiväelased Oleg Koševoi, Ulja Gromova, Ljuba Šeitseva, Sergei Tjulenin, Valja Borts, Zora Arutjunjan, Vanja Zemnuhhov, Klava Kovaljova — neid kõiki seob ühine töötus: võidelda halasamatult vihatud vaenlase vastu. Helilooja suurepärase töotusestseeni muusika kõlab edaspidi haarava juhtmotiivina ooperi dramaatilistes tõusukohtades. Vaatuse teine pilt jutustab noorkaardiväelaste kangelastegudest. Kuribuse ja vihaga saadab rahvas fašistide poolt orjusse veetavaid Krasnodoni tütarlapsi. Kuid juba asuvad tegutsema Oleg ja ta kaaslased. Süüdatakse tööbörsi hoone, kus fašistid hoiavad elanikke nimekirju, kes on määratud Saksa maale viimiseks. Oiglaste palga saab reetur Fomin.

Suure sisemise soojusega kujutab helilooja Suure Sotsialistliku Oktoobri-revolutsiooni 25. aastapäeva eelõhtut noorkaardiväelaste peres. Majadel ja tornidel lõvavad leekima punased lipud, vaatamata ümbritsevale hädaohule pühitsevad noored. Nõukogude riigi suurimat pidupäeva. Sisemise erutuse ja rõõmuga kuulavad noorkaardiväelased koos Olegi ema ja vanaemaga seltsimees Stalini raadiokõnet, mis annab kartmatutele noortele veelgi suuremat usku ja veendumust lähenevasse võitu, mis veelgi enam innustab neid oma võitlusülesannete täitmisele. Ulja joogilaulu ja tantsu katkestab Klava tulek, kes teatab Vanja ja Stahhovitši vangistamisest. Noorkaardiväelased on sunnitud muutma oma edasist võitlustaktikat, suurendama veelgi konspiratsiooni.

Neljas vaat noorkaardiväelaste võitlus ja vanglas. Eelneva sunni kõne vana bolševik nii käituvad ja Ulja, jääde Neilt kõlab v ja hukkamõist bub reeturlikult vitš, kes pelg draandjaks. V ja suurepärase jutustus ja mida peksetud diväelased pa leppimatu vih istlikud timul noorte kangel lähenev vabast hurite võimas.

Finaalpildis viidav Oleg su kindlusega oma kellele ta on jä sumustes. Sam jultunud vaenl armastatuid la ei säästnud. I tuuakse hukka anded täitnud nud noorkaardi kohtuvad Oleg laste viimised kodumaale ja s gelasienna jäid n sele. Nende lii elatud. See oli kodumaa vabad Selles on „Noor siooni kuulsus gude noorsoo maasõjas.

Ooperi lavast Stalini preemia oma töös õigesti hiiidee. Noorkaa ja kangelaslik v vastuses suure e hiiideest on lan iga üksiku stse teenib seega ill juba autorite pu ku ja üksiktege meses vaatuses, tuses kõige enar poneerivad üksi korda pealiska malt. Ooperi ed reto kui ka heli pis selgem ja k

tab selgelt ja lühidalt meile avaneb laval. reavad päevad vaenlase atud Krasnodonis. Pro- ses vaatuses kohtame si. Peab märkima, et õigesti tabamise kõr- ositsioon kannatab liig- mida ei suutnud katta polikas töö. Meeldejäda lahkumisssteen, mil- teaegu sügavat vastas- tust ja arusaamist oma kinud olukorras.

käsitleb noorkaardiväe- umist. Unustamatult on antud kuulus töötuse- mehine vanne kasvab töötuseansambliks, mis t üks parimaid saavu- ooperiloomingus üldse. vad vaprad noorkaardi- Koševoi, Ulja Gromova, Sergei Tjulenin, Valja rutjunjan, Vanja Zem- Kovaljova — neid kõi- töötus: võidelda halas- tud vaenlase vastu He- ane töötusesteenid muu- spidi haarava juhtmoti- amaatilistes töösukohta- eine pilt jutustab noor- kangelastegudest. Kur- saadab rahvas fašistide eetavaid Krasnodoni til- juba asuvad tegutsema islased. Süüdatakse töö- ses fašistid hoitavad elani- kes on määratud Saksa- ks. Oiglaste palga saab

se soojusega kujutab he- Sotsialistliku Oktoabri- 25. aastapäeva eelõhtut aste peres. Majadel ja leekima püüdsed lipud, britsevale hädaohule pü- ed. Nõukogude riigi suu- va. Sisemise erutuse ja avad noorkaardiväelased ema ja vanaemaga inti radiokõnet, mis an- tele noortele veelgi suu- veendumust lähenevas- veelgi enam innustab illusioonide täitmisele ja tantsu katkestab Kla- teatab Vanja ja Stah- tamisest. Noorkaardiväe- titud muutama oma eda- titikat, suurendama veelgi

Neljas vaatus jutustab bolševike ja noorkaardiväelaste vankumatust meh- susest fašistlike kiskjate piinakambris ja vanglas. Ei piinamised ega meelitu- sene sunni kõnelema šahti direktorit, vana bolševikku Valkod. Nagu tema, nii käituvad kindlameelselt ka Vanja ja Ulja, jäädes truuks oma töötusele. Neilt kõlab vaenlasele vaid needmine ja hukkamäist. Oma töötusvandest loo- bib reeturlikult ainult alatu Stahho- viitš, kes pelgurina saab seltsimeeste draandjaks. Vanglasteenis on heliloo- ja suurepäraseks saavutusteks Valko jutustus ja ülihaarav komsomolilaul, mida peksetud ja piinatud noorkaar- diväelased patriootilise väimustuse ja leppimatu vihkamisega laulavad. Fa- šistlikud timukad ei suuda takistada noorte kangelaste laulu. Sellega seltsib lähenev vabastusäike — nõukogude ka- hurite võimas kanonaad.

Finaalpildis laulab mahalaskmisele viidav Oleg suure sisemise soojuse ja kindlusega oma armastatud kodumaast, kellele ta on jäänud truuks kõigis kat- sumustes. Samas kõlab ähvardav viha jultunud vaenlase vastu. Kõlab Lenini armastatuim laul „End rängimas piinas ei säästnud“. Hitlerlaste konvoi saatel tuuakse hukkamisele oma võitlusüles- anded täitnud ja lõpuni kindlaks jää- nud noorkaardiväelased. Viimast korda kohtuvad Oleg ja Ulja Noorte kange- laste viimsed mõtted on pühendatud kodumaale ja seltsimees Stalnille. Kan- gelasteng jäid nad kindlaks oma töötusele. Nende liihike elu ei olnud asjata elatud. See oli taganemata võitlus meie kodumaa vabaduse ja sõltumatuse eest. Selles on „Noore kaardiväe“ organisat- siooni kuulsus ja kustumatus nõuko- gude noorsoo võitluses Suures Isa- mausõjas.

Ooperi lavastaja RAT „Estonias“ — Stalini preemia laureaat A. Viner on oma töös õigesti lahendanud ooperi põ- hiidee. Noorkaardiväelaste patriotism ja kangelaslik võitlus avaneb meile la- vastuses suure eredusega. Lähtudes põ- hiideest on lavastaja lahendanud ka iga üksiku stseeni ja väljaaste, mis teenib seega üldist tervikut. Sõltuvalt juba autorite poolt antud sündmüsti- ku ja üksiktegelaste ülirohkestest esi- meses vaatuses, esineb siin ka lavas- tuses kõige enam puudujääke, mis eks- poneerivad üksikuid tegelasi või olu- korda pealiskaudsemalt, puuduliku- matt. Ooperi edasises käigus, kus lib- reto kui ka helilooja partituur on ho- opis selgem ja konkreetsem on ka la-

vastaja töötulemused tagajärjekamad ja kooskõlas autorite kavatsustega. Eri- lise mõjukuse omandavad antud lavas- tuses ooperi tõusukohad, mis on eredad ja mõjuvad.

Koos lavastuse õnnestumisega tuleb eriti tervitada RAT „Estonia“ kogu kollektiivi suurt tööd vastutava loo- mingulise ülesande täiesti kordaläinud täitmisel. Tundub, et „Noore kaardi- väe“ ettevalmistusega on kogu kollek- tiiv kasvanud. Eriti on see kehtiv oope- rikollektiivi noorte liikmete suhtes. La- suvad ju „Noore kaardiväe“ keskse- mad osad noortel osatäitjatel. Oleg Koševoi Viktor Gurjevi esituses on tub- liks loominguiliseks saavutuseks noorele kunstnikule, mis lisab uusi jooni ta se- nistele osadele ooperites. Stalini pree- mia laureaat Meta Kodanipork ja noor artist Renate Masing täitsid tulemus- rikkalt oma osa Ulja Gromovana. Ei ole kahtlust, et R. Masing kogemuste süvenemisel suudab täita need puudu- jäädid, mis praegu veel esinevad hääle kandvuse ja kõlavuse osas. Rõõmustav oli Klaudia Tiiduse ja Aino Kõlvandi esinemine Ljuba Ševtsova osas. Mõle- mad lauljad, eriti aga K. Tiidus, esi- tavad Ljuba vastutusriikka osa suure kordamineku ja õnnestumisega, mis märgib edu nende loominguilises kas- vus. E. Eesmaa, kes juba Geraldina „Lakme“ osutas n. ö. loominguilist lahtipuhkemist, andis elavalt ja usu- tavalt Sergei Tjulenini osa. Eriti tuleb siinkohal alla kriipsutada tema realist- likku ja elamuslikku mängu, mis soo- dustas selle kuju eredat ja meeldejää- vat mõjulepääsu. Ka teised noorkaar- diväelased Ants Aasma Vanja Zem- nuhhovina, Asta Vihandi Klava Ko- valjovana, Ludmilla Issakova ja Viivi- ka Vasar Valja Bortsina, Heino Otto Zora Arutjunjanina, Ilmar Kuusemets ja Roland Vahtmaa Stahhovitšina täit- sid oma ülesanded vastavalt kogu an- samblil nõuetele. Kuna ooper on n. ö. kollektiiviooper — siis peab märkima kogu kangelasliku noorkaardiväelaste võitlussalga kui terviku õigelt ja mo- noliitselt antud ansambli. Üksikosalis- test tuleks vaid A. Vihandil taotleda lihtsamat ja realistlikumat mängu, ku- na selles praegu kipuvad kohati veel se- gama teatud stambid ja võtted nii il- mes kui ka mängus. Südamliku ja armastava Olegi ema kuju löid ENSV teeneline kunstnik Marta Rungi ja Lin- da Sellistemägi. Nii lauliselt kui ka mänguliselt andis nende poolt loodud Jelena Nikolajevna kuju edasi neid

väärtuslikke iseloomujooni, mis on omased nõukogude emale — võitlejale ja kangelasele. Õnnestunult esitas Olegi vanaema osa Madli Poola.

Läbretisti ja helilooja poolt on par- tisanide juht parteikomitee töötaja Protzenko antud kahjuks liialt episoo- dilisena ja vähese reljeefsusega, mis- tõttu siin ka Stalini preemia laureaadi- dil Tiit Kuusikul polnud erilist võima- lusi kuju ilmekuse tõstmiseks. Andrei Valko — šahti direktori, vankumatu nõukogude patriooti ja võitleja andis suure õnnestumisega Aaro Pärn. Suu- re sisemise jõu ja veendumusega män- gis A. Pärn eriti gestapostseenis ja vanglapildis.

Peab märkima üldiselt, et nõukogu- de inimese õnnestunud kujutamise an- tud lavastuses on suureks idealise ja loominguilise kasvu näitajaks RAT „Es- tonia“ kollektiivis.

Kuid ka hitlerlike kiskjate kujutami- ne nende inimsööjalikus jõhkruses tu- leb esile tõsta kui saavutust ooperi põ- hiidee veelgi reljeefsemaks esiletõstmis- seks. ENSV teeneline kunstnik Vootele Veikat löi ilbe timuka gestapolase Brückneri kuju, tuues esile selle põhi- lised iseloomujooned: julmuse, kiskja- likkuse, alatuse. Sama võib märkida J. Jürge hitlerliku ohvitseri kuju koh- ta. Autoritel vähem õnnestunud hitler- liku obersti ja tentsiku osades esinenud Ott Raukas ja Kalju Vaha ei suutnud vältida operetlikkust nende osade juu- res, kuigi O. Raukas viimaste etendus- te jooksul on tunduvalt õigemini asu- nud lahendama obersti kui n. ö. elu- mehe kuju.

Kokkuvõttes võib nii üksikosaliste kui ka rahva (koormeister T. Targa- ma) osatäitmisega jääda täiesti ra- hule ja tunda rõõmu meie ooperikol- lektiivi tõise saavutuse puhul.

Suure töö on teinud ooperi orkestri- kollektiiv, kes vastutava ülesandega tuli toime vajalike tulemustega.

Kogu paeluva teose muusikaline juh- timine oli Stalini preemia laureaadi K. Raudsepa hoolikates kätes, mis ta- gas terve suure ansambli mõjuka ja meeldejäeva esituse. Dirigendil tuleks aga veelgi tõsta üldise kõlavuse (eriti orkestri osas) taset, mis emotsionaalse- mas ja nüansirikkamas käsitluses aitaks veelgi suurendada senist rõõ- mustavat muljet „Noorest kaardiväest“ RAT „Estonia“ laval.

H. KÕRVITS